

RIČARDAS ULOZAS: “KAD JI VĖL NEPASIKARTOTŲ”

J.Wilds. Rytų vokiečių Berlyno sienos sargai. 1965. Getty Images.

Dažnai girdžiu sakant, kad Berlyno sienos nugriovimas buvo vienas svarbiausių įvykių mūsų išsivadavimo istorijoje. Kodėl?

Šiomet švenčiame Berlyno sienos griūties 25-metį. Keletas sausų faktų iš Vikipedijos:

Po Antrojo pasaulinio karo pabaigos 1945 m. pagal Jaltos konferencijos nutarimus Vokietija buvo padalinta į keturias okupacines zonas, kurias valdė sovietų, amerikiečių, britų ir prancūzų administracija. Buvusi Trečiojo Reicho sostinė Berlynas, nors ir iš visų pusių supamas sovietų okupacinės zonos, taip pat buvo padalintas į keturis sektorius. Prasidėjus Šaltajam karui Berlyno klausimas nuolat buvo įtampos tarp Rytų ir Vakarų šaltiniu.

Tokia priešistorė. Skaitau toliau:

Berlyno siena (vok. Berliner Mauer) buvo pastatyta 1961 m. rugpjūčio 13 d. Ji atskyrė tris sąjungininkų kariuomenių kontroliuojamus Berlyno sektorius nuo Rytų Vokietijos ir tapo Šaltojo karo simboliu. Berlynas tapo padalintu į Vakarų Berlyną ir Rytų Berlyną. Pastąčius sieną, Vokietijos Demokratinė Respublika sustabdė šioje šalyje gyvenusių vokiečių bėgimą į Vakarus. Siena buvo nugriauta Michailui Gorbačiovui pradėjus liberalizacijos politiką, 1989 m. lapkričio 9 d.

Tik tiek informacijos pateikiama apie vieną iš tikrai išpūdingų XX amžiaus objektų, padariusių įtaką visai vokiečių ir europiečių kartai.

O ką ši siena reiškė mums, esantiems už kitos, Geležinės uždangos? Galiu apie tai rašyti tik kaip tuo metu buvęs mokinys, kurio tarsis nelietė okupacinio režimo gniaužtai, arba apie kurio daromą poveikį nė nesupratau.

Vienas iš matomų dalykų buvo „siuntiniai iš niekur, nes niekur mūs' neeis“, kaip dainavo „Keistuoliai“. Keista tai, kad mes gaudavome siuntinius, žinojome, kad kažkur toli taip pat gyvena žmonės, kad jie gyvena žymiai blogiau ir skurdžiau, negu mes, kad kapitalistai juos engia ir neleidžia gyventi turtingai... Bet tuo pat metu iš tų skurdžių kraštų sulaukdavome dovanų, prieš Naujuosius metus Seniai Šalčiai, atstovėję eiles prie parduotuvių, galėdavo atnešti saldainių „Ananasas“, „Meška Šiaurėje“, tualetinio popieriaus ar marokietiškų mandarinų, o braškės ir pomidorai pas mus atsirasdavo ne atidarius parduotuvę, o birželio mėnesį.

Tai nebuvo vien tik materialių gėrybių „siena“. Ši siena veikė ir informacinėje erdvėje. Mus oficialiai pasiekdavo „draugiškų šalių“ muzika, dažnai tik iš rusų kalbos versta literatūra, o radijas būdavo nuolat užgožiamas trikdžių.

„Labas vakaras, kalba Amerikos balsas iš Vašingtono“. Šis sakinytis buvo toks svarbus, kad aš net išimčiau estų redakcijos šaukinius estų kalba. Prisimenu, kaip senelis sukinėdavo VEFą, bandydamas pagauti kuo geresnį signalą ir pro burzginą ir Majaką pagauti laisvo lietuviško žodžio nuotrupas.

Gyvenimas už sienos turėjo poveikį ir akademiniam gyvenimui. Įdomu, ar dar ilgai aukštosiose mokyklose liks „užsienio kalbų“ katedros, institutai ir fakultetai? Kalbų, kadangi jos „užsienio“, o ne SSRS, mažai kas mokėsi taip, lyg jų kada nors prireiktų - buvo maža vilties, kad kada nors teks gyvai pakalbėti vokiškai, prancūziškai arba angliškai. Anot seno anekdoto, Mėnulis buvo arčiau už Afriką, nes Mėnulį bent matydavome... Tačiau tie, kurie turėjo vilties, galėjo bendrauti. Buvo turistų klubų, trumpabangininkų, susirašinėjimo draugų, kilo

kompiuterininkų judėjimas ir kalbos prisireikė.

Nuo įvykių Vengrijoje ir Čekijoje iki 1972-ųjų Kalantos, žmonės jautė, kad ši sistema netruks ilgai. M.Gorbačiovui pradėjus reformas, jam siekiant sušvelninti režimą po itin griežto J.Andropovo valdymo ir galbūt siekiant sukurti „socializmą su žmogišku veidu“, šiek tiek atsileido ir sistemos gniaužtai. Pradėjome matyti į pigių produktų kraštą apsipirkti ir pamatyti Aušros Vartų atvykstančius lenkus, apsižvalgyti sugrižtančius užsieniečius gimines, kuriuos tekdavo slapta atsivežti į „uždraustąjį miestą“ - Kauną.

Tačiau tai kol kas nepakeitė didelės dalies kito „uždraustojo miesto“ - Berlyno gyventojų likimo. Miestas buvo perskirtas staiga ir šeimos liko ilgam sugriautos ir išardytos. Represinė sistema darė viską, kad kaliniai nepabėgtų, tačiau tūkstančiai žmonių bėgo rizikuodami net gyvybe. Bėgo, siekdami susijungti su šeimomis, bėgo nuo skurdo ir represijų.

Skaitau apie tos dienos įvykius.

Neramumai tęsėsi jau kelis mėnesius. Per Vengriją ir Čekoslovakiją iš VDR bėgo vis daugiau žmonių, vyko demonstracijos, liaudies policija gatvėse sumušė opozicijos atstovus, stiprėjo susipriešinimas socialistų partijoje. Dėl to spalio 18 dieną atsistatydino Erichas Hoeneckeris. Naujasis partijos vadas Egonas Krenzas žadėjo reformas, bet lapkričio 4 dieną daugiau nei pusė milijono žmonių susirinko Berlyno centre. Lapkričio 6-ąją partija išleido naują išvykimo į užsienį įstatymą, kurį pasmerkė opozicija. Paskui atėjo lapkričio 9-oji.

Valdžia ėmė byrėti visame Sovietiniame bloke. Vienur garsiau, kaip Lenkijoje, kitur tyliau, bet buvo kalbama ir jaučiama, kad pagaliau galime taip nebegyventi. Aktyvistai veikė ne tik tarp paprastų piliečių, bet ir aukščiausiosioje valdžioje. Palaipsniui vokiečiai ėmė kalbėti garsiau, rinktis į mitingus, o pareigūnai, turėję šaudyti ir kalinti - dvejoti, kaip elgtis su bėgančiaisiais ir sugrižtančiaisiais. Dar visai neseniai tai būtų buvę neįsivaizduojama!

Ir štai išaušo ta diena, kai Siena krito! Tai buvo istorijos suteikta proga, per daugelį atsitiktinumų ir dėsningumų susiklosčiusios aplinkybės, leidusios dviem Vokietijoms, Rytų ir Vakarų, susilieti.

Ši griūtis buvo ne vien vokiečių pergalė, vėl sąlygojusi vieningos Vokietijos atsikūrimą. Berlyno siena visai Vidurio ir Rytų Europai tapo simboliu ir ženklu,

kad visos pasaulio sienos, atskiriančios tautas, yra pasmerktos. Toks likimas ištiko Didžiąją kinų sieną, buvo įveiktos Romos imperijos sienos, griuvo ir Berlyno siena. Šios sienos likimas buvo pranašiškas ir Geležinės uždangos likimui. Suskaldyta Europa vėl jungėsi. Pavergtosios tautos patikėjo, kad sovietinis Kolosas iš tiesų yra molinėmis kojomis. Jau po vos aštuonių mėnesių, kai susivienijusi Vokietija su Pink Floyd šventė sienos griūtį šalia Berlyno sienos griuvėsių, televizijos transliaciją stebėjo ir jau keletą mėnesių laisvos Lietuvos piliečiai.

Siena nustojo būti kalėjimo riba, už kurios laukia nežinia. Dabar mes žinome, kad siena – tik prisiminimas mums ir priminimas mūsų vaikams, kad laisvės troškimo uždaryti neįmanoma jokiomis sienomis. Mes galime keliauti, pažinti pasaulį patys ir mokyti savo vaikus, galime dirbti bei gyventi kur tik norime ir priimti visai Europai svarbius sprendimus. Pagaliau, galime savo gyvenimą lemti patys.

Nors ši išsilaisvinimo kova ir neprasidėjo nuo Berlyno sienos, jos griūtis buvo lūžio taškas ir tarsi vėliavnešys davė signalą galutinei, lemiamai kovai. Nors mes jau dešimt metų esame Europos Sąjungoje, kylančios grėsmės verčia prisiminti neseną praeitį, kad ji vėl nepasikartotų. Berlyno siena.

Citatų šaltiniai:

1. http://lt.wikipedia.org/wiki/Berlyno_siena
2. <http://tinyurl.com/Laukiniu-kiauliu-naktis>

[*Ričardas Ulozas*](#), Liuksemburgo lietuvių bendruomenė

www.pasauliolietuvis.lt, 2014-11-09.